

Шевченкіана в екслібрисах

До 207-ї річниці
від дня народження
українського поета,
письменника, художника,
мислителя

Тараса Шевченка

Наукова бібліотека
НУ «Запорізька політехніка»
2021 р.

Екслібрис –

це книжкова мініатюра, яка засвідчує особистість книголюбів, є своєрідною візитівкою його літературних уподобань. Ті бібліофіли, які обрали книжкові знаки на шевченківську тематику, безперечно, позиціонують себе вільними, патріотично налаштованими особистостями, яких об'єднує щира любов до великого Кобзаря.

Твори Тараса Григоровича Шевченка, великого поета і художника, увійшли до скарбниці української і світової культури. Образ поета, персонажі і мотиви його творів відтворені в багатьох видах і жанрах образотворчого мистецтва. Зокрема, досить майстерно виконані на шевченківську тематику книжкові знаки, які є яскравою і самобутньою сторінкою українського екслібрисного мистецтва.

Екслібрис
(лат. ex libris –
«із книжок»)
– книжковий
знак, невелика
художньо
виконана
етикетка, де
вказано, кому
належить
книжка.

Батьківщина екслібриса

Батьківщиною екслібриса вважають Німеччину, де існував звичай карбувати цінні речі на знак належності приватній особі. Перші екслібриси створив німецький художник Альбрехт Дюрер (кінець 15 — початок 16 ст.).

Пізніше напис стали прикрашати різними образотворчими та орнаментальними елементами, які повинні були передавати певною мірою або професію, або характер чи уподобання, специфіку книгозбірні власника-книголюба тощо.

Поступово все більше художників захоплювалися цим видом мистецтва, так званою, малою графікою. Їхні твори з титульного аркуша книги перенеслися на невеличкий клаптик паперу, де за допомогою різноманітних технік гравірування: на дереві, металі, ліноліумі, пластику, оргсклі чи відбитих з літографського каменя або цинкографічного кліше витворювалися справжні шедеври, що експонувалися потім на різноманітних виставках, аж до міжнародних і давно стали об'єктом колекціонування.

Альбрехт Дюрер

Йому належить створення приблизно двадцяти екслібрисів.

Займалися створенням екслібрисів також німецькі митці Лукас Кранах Старший і Ганс Гольбейн.

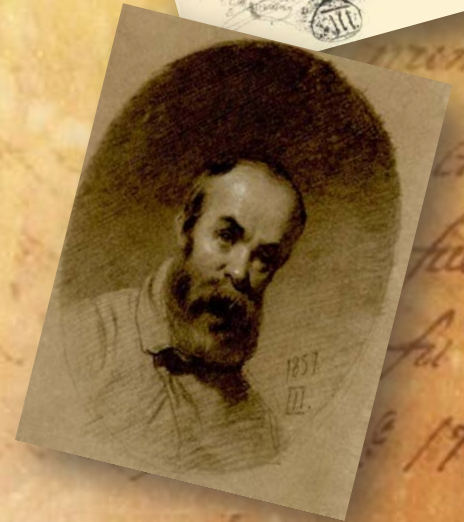
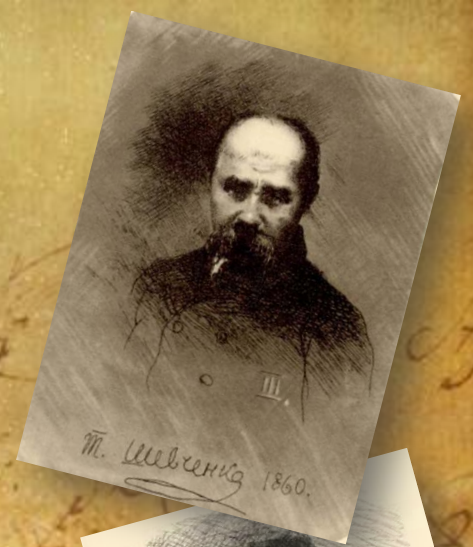
Виникнення екслібрисів в Україні

В Україні книжковий знак з'явився на зламі 16-17 ст. Первісно він існував як напис на книзі володаря. Пізніше утворилася ціла школа екслібрисного мистецтва.

Найпершим шевченківським екслібрисом можна вважати невеличку кришталеву штамп-печатку з монограмою «Т. Ш.», виготовлену Тарасом Шевченком власноруч. Її відбитки є на малярських творах та офортних автопортретах Шевченка 1860 року.

Не маючи на сьогоднішній день достовірних відомостей про бібліотеку Тараса Григоровича, можемо лише припустити, що печаткою поет користувався також для позначення власних рукописів і книг.

Цю невеличку за розміром, гранчастої форми, схожу на чарку печатку можна побачити у Національному музеї ім. Тараса Шевченка. Придбано її було музеєм у 1960 році від громадянки Гілевської М.А. [1]

Шевченкіана в екслібрисах

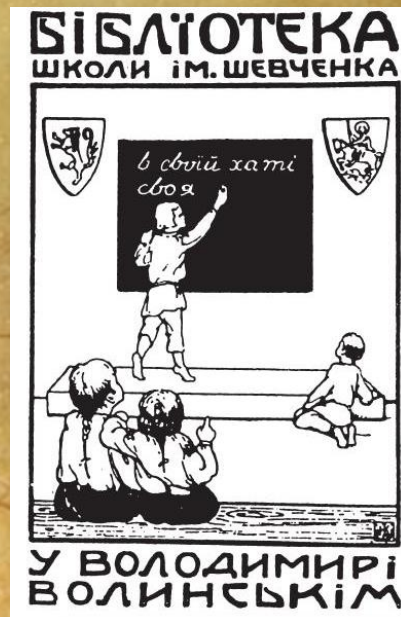
Зародженню художньої екслібрисної шевченкіани ми завдячуємо Олені Кульчицькій – вчительці малюнка середньої школи в Перемишлі. У 1917 році вона виконала книжковий знак для бібліотеки ім. Т. Г. Шевченка у Володимирі-Волинському. З цього часу українські художники починають активно розвивати жанр екслібрису на шевченківську тематику.

Щодо зображувальних мотивів, ці знаки можна умовно поділити на три основні групи:

- портретні екслібриси, які подають графічне вирішення зображень Шевченка в живописі, скульптурі, графіці, у фотодокументах:

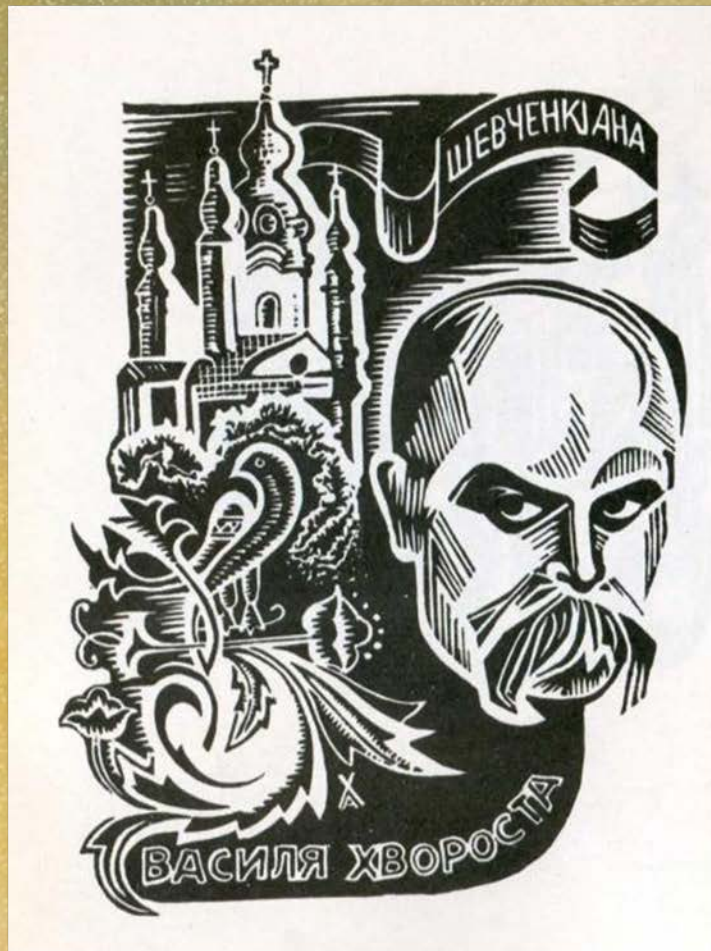

Художник
Б. Романов

Олена Кульчицька

Шевченкіана в екслібрисах

Художник А. Худяков

Художник
Б. Романов

Шевченкіана в екслібрисах

- книжкові знаки, які відтворюють мотиви й образи літературних героїв творчості Т. Шевченка. Найчастіше художники звертаються до поем «Катерина», «Гайдамаки», «Сон», «Тополя»;

Художник
Б. Романов

Художник М. Неймеш

Шевченкіана в екслібрисах

Художник
В. Леоненко

Художник А. Сивак

Художник Б. Куновський

Шевченкіана в екслібрисах

- композиції з зображенням пам'ятників Т. Шевченку, а також архітектурних споруд, пов'язаних із його життям. В окрему групу можна віднести екслібриси для державних установ – музеїв, галерей, інститутів, шкіл, товариств.

Художник
Василь Куравський

Художник
Іван Крислач

Художник
Микола Бондаренко

Шевченкіана в екслібрисах

Опрацьовуючи композиції екслібрисів, художники охоче включають до них традиційні українські орнаменти, оспівані Шевченком пейзажі, предмети-алюзії на життя і творчість поета: палітра з пензлями, перо і каламар, кобза, розірвані кайдани, співець-кобзар, українська хата.

При цьому художники нерідко звертаються до народної символіки: тут і гілка калини (дівоча врода), і квітка соняшника (витривалість, сила), і сонячне коло, напівзатулене чорною хмарою (провісник лиха), і українські рушники (символ України, життя, добробуту). Виразно підкреслює книжкові знаки й використання окремих цитат із творів Шевченка.

Художник В. Масик

Художник
І. Саратовський

Шевченкіана в екслібрисах

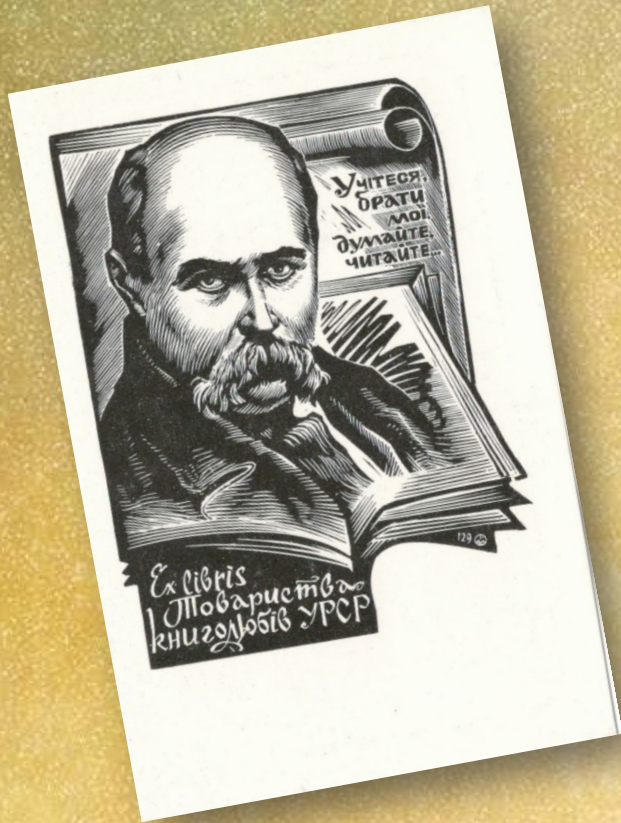

У читальній залі мистецтвознавчої літератури (ауд.516) нашої бібліотеки зберігається ювілейне видання 1989 р., приурочене 175-річчю від народження великого Кобзаря – календарі-щомісячники, де представлені екслібриси таких українських художників як: О. Мікловда, Б. Гурман, В. Усолкін, П. Прокопів, А. Гаринський, Ю. Процан, І. Балан, В. Хворост, Г. Сергєєв.

**Пропонуємо переглянути
ці твори мистецтва:**

Шевченкіана в екслібрисах

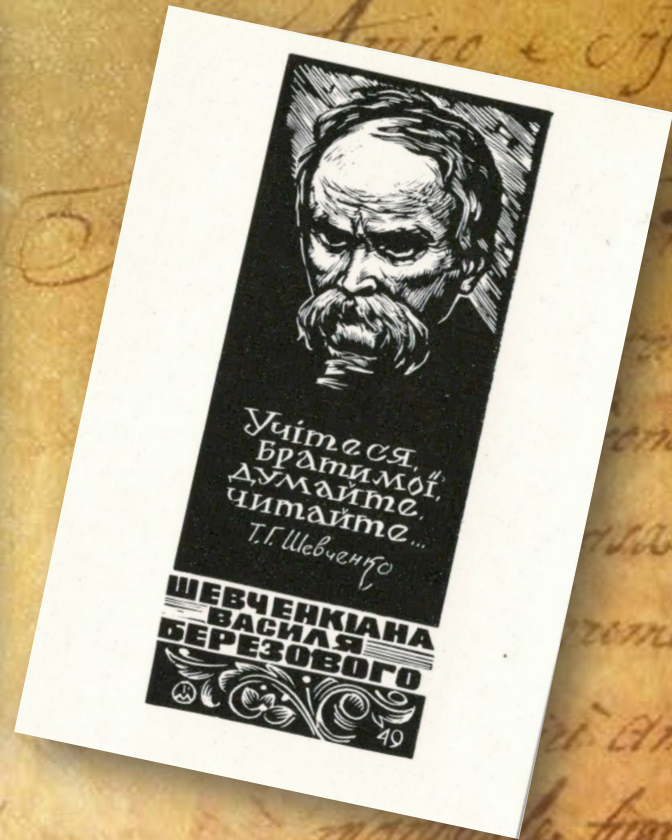

О. Мікловда

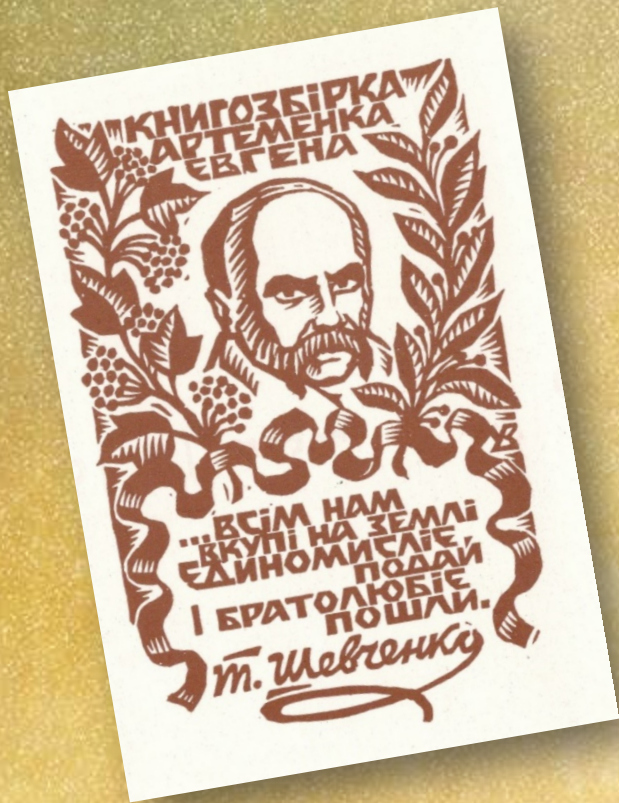
Художники:

Б. Гурман

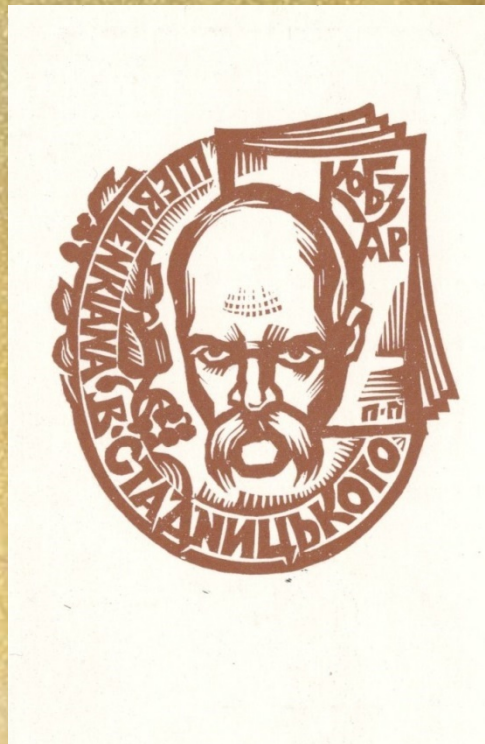

О. Мікловда

Шевченкіана в екслібрисах

В. Усолкін

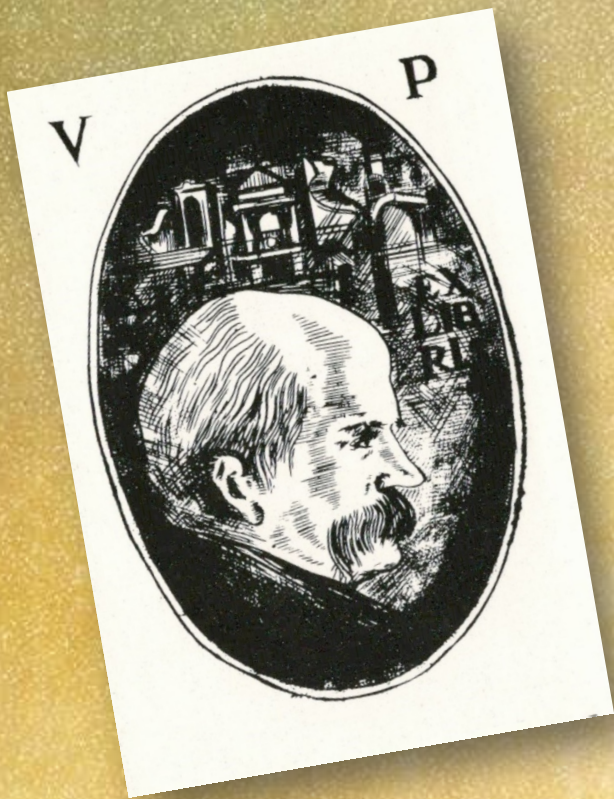
Художники:

П. Прокопів

П. Прокопів

Шевченкіана в екслібрисах

А. Гаринський

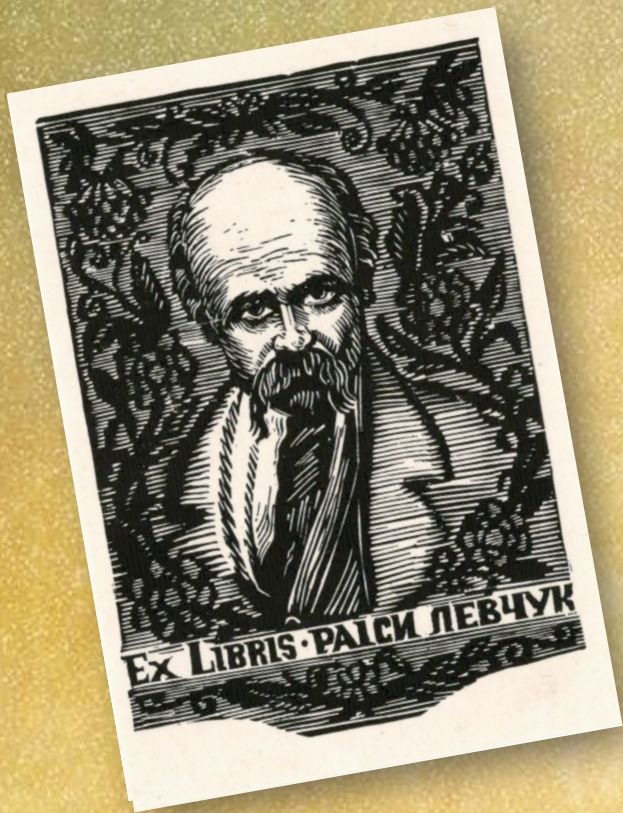
Художники:

Ю. Процан

І. Балан

Шевченкіана в екслібрисах

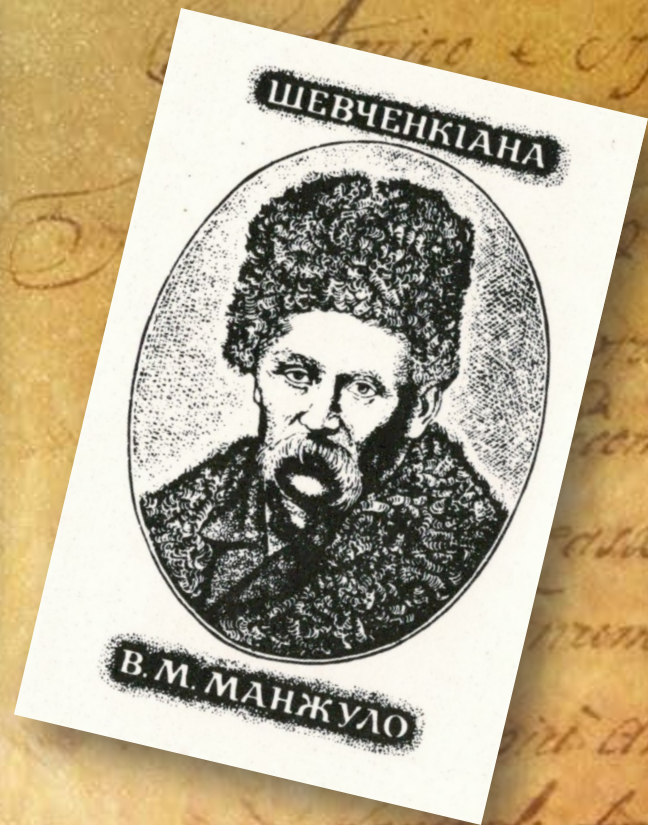

В. Хворост

Художники:

Б. Гурман

Г. Сергеев

Шевченкіана в екслібрисах

Сьогодні налічується більше тисячі оригінальних авторських робіт цього жанру, який давно виділився в окрему групу графічної Шевченкіани. Багато шевченківських книжкових знаків знаходиться у музеях, а ще більша їх кількість у колекціях художників, любителів книги, шанувальників Кобзаря.

Більше інформації ви знайдете за цими джерелами:

1. Дещо про екслібриси з колекції Національного музею Тараса Шевченка
<https://gig.kosiv.biz/1162/>
2. Образ Кобзаря в екслібрисі
http://kobzar.luguniv.edu.ua/today/statti/bugaevska/bugaevska_elib.html

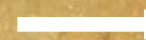
Відскануйте QR-коди за допомогою гаджета та дізнайтеся більше про Шевченкіану в екслібрисах!

Більше інформації ви знайдете
за цими джерелами:

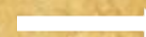
3. Шевченкіана в екслібрисі. Петро Нестеренко — автор унікального альбому, де представлена тисяча робіт митців, створених за сто років!

<https://day.kyiv.ua/uk/article/ukrayinci-chytayte/shevchenkiana-v-ekslibrysi>

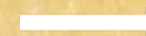
4. Шевченкіана в екслібрисі

<https://sverediuk.com.ua/shevchenkiana-v-ekslibrisi/>

5. З колекції музею «КОБЗАРЯ» Черкаси

<https://docplayer.net/71448694-Z-kolekciyi-muzeyu-ko-bzarya-cherkasi.html>

6. Петро Нестеренко. Шевченкіана в українському екслібрисі.

[file:///D:/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Uam 2013 21 14%20\(2\).pdf](file:///D:/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/Uam%202013%2021%2014%20(2).pdf)

Презентацію підготувала
Наталія Федько,
завідувач сектору наукової
бібліотеки НУ «Запорізька
політехніка»